

Соколёнок

1/2013

КАРЯ

КЪВЕ ВАЦРА САДРА АЯЛАР ПАТАЛ АКЪАТЗАВАЙ ЖУРНАЛ

Олимпиададай Куклушар

2012-йисан эхирдай Англиядин меркез Лондон шегерда гатун ХХХ лагъай Олимпиада кыле фена. Гъар къуд йисалай тешкилзавай и зурба мярекат дуньядин спортда ва инсаниятдин умуурда гзаф важиблу вакъиа я.

Олимпиададин кьугъунар вири халкъар агудзавай, руьгъламишзавай члехи кьуват я. Ана къазанмишай агалкъунар спортдин рекъяй лап къакъан куклушар я.

Лондондин Олимпиадада 85 уьлкведин спортсменри медалар къачуна. Россиядин хкъянавай командади медалрин къадардай 4-чка къуна. Чи спортсменри 82 медаль къазанмишна. Абурукай 24 къизилдинбур, 25 гимишдинбур, 33 бурьунждинбур я.

И Олимпиадада Россиядин командадик кваз Дагъустандай тир спортсменрини иштиракна. Са къадар чи ватангълийри маса уьлквейрин пайдахдик кваз чпин алакьунар къалурна.

Дагъустанвийр тир Мансур Исаевакайни Тагъир Хайбулаевакай дзюдодай (заланвилини жигъетдай къилди-къилди яз) Олимпиададин чемпионар хъана, абур Ватандиз къизилдин медалар гваз хтана.

Азаддаказ кьуршахар къунай Россиядин хкъянавай командадик кваз иштиракай дагъустанвийрикай (ЦСКА-дин

векил яз) анжах са Джамал Отарсултановакай Олимпиададин чемпион хъана. Спортдин и жуьредай чи уьлкведин командадик кваз вичин кьуватар ахтармишай Билял Махова бурьунждин медаль къазанмишна.

Дагъустандин тIвар хкажай спортсменрин жергеда дуньядиз машгъур, вичин ери-бине чи республикадай тир, са шумудра дуньядин рекордар эцигай Елена Исинбаевади пая гваз хкадаруни акъажунра и сеферда «бурьунж» къазанмишна. Гъахътин медаль грекринни римрин жуьреда кьуршахар къунай Заур Курамегъамедовани къачуна.

Къазахстандин командадик кваз акъажунра иштиракай дагъустанви Даниял Гъажиев бурьунждин медалдиз лайихлу хъана.

Азаддаказ кьуршахар къунай Азербайжандин командадик кваз иштиракай дагъустанви Шарип Шарипова къизилдин медаль къачуна.

Са гафуналди, Дагъларин уьлкведай тир рухвайрини рушари чпин руьгъдин ва бедендин кьуватар Олимпиададин лап къакъан куклушриз кутугайбур тирди къалурна.

«Кард» журнал кIелзавай гадайрини рушари гъахътин къегъалрилай чешне къачудайдак ва чпин Ватан дуньядин вири пипIера мадни гзаф машгъур ийидайдак чна умуд кутазва.

Сажидин

ЖЪУЪДА АТАНЪЯ

Чилерал жив, цаварал циф,
Ракънин чин такваз гъайф.
Тебиатдин гъал я зайиф,
Къуьд атанва къаяр галаз!

Рекъер - ракъар, гъава - мекъи,
Хъвадай ядни кваз хъанва къи.
Сергъятар къаз пара гъяркъуь,
Къуьд атанва цъаяр галаз!

Акъаж хъанва токдин симер,
Къери хъанва хуьруьн кимер.
Мехъер къугъваз, кутаз демер,
Къуьд атанва паяр галаз!

Кефер патаз ийиз тамаш,
Гъахъ лагъайта, хъуьрез кѳамач.
Вичихъ галаз цуру машмаш,
Къуьд атанва чаяр галаз!

Сажидиназ къуьд я даклан,
Жив галачир гачал гъаклан.
Вичихъ галаз бегъер къакъан,
Къуьд атанва чаз Яр галаз!

(Сифте аламай нумрайра ава)

Агъарза къарагъна. Адан риклик са вуч ятани кумайди аквазвай, амма адавай лугъуз жезвачир. И кар къатлай Магъмуда хабар къуна:

- Лагъ гила ви къуллугъ, Агъарза. И дерада авайбур зунни вун я, чна сада садаз куьмек гун лазим я, вунни дерди аваз атанвайди заз чизва. Лагъ ви риклик вуч кватла.

- Гъи-гъи-гъи, - тампуц гъилер чеб чпив гуьцна ада. - Дуьз лугъузва вуна. Дердини ква зак.

Ам мад гелпя хъана, амма давамарна:

- Бес зун чИжерин къайгъуда авайди хъиз тирни ваз? Абур виш куьнудив агакъна ава. Гъар юкъуз идай адаз, адай идаз ичИрзава. Ша, хтул, захъ галаз, - хъуьрезва Агъарза Насрулагъаз, - за ваз кламай къван вирт гуда.

Насрулагъ хъуьрена. Ахпа Магъмуд имидиз килигна ам, ада вуч лугъудатла, гъихътин меслят гудатла лугъуз.

- Ахпа, ахпа? - Агъарзади вичин дердидикай лугъун гуьзлемишзава Магъмуд имиди.

- Ахпа, хванахва, къе заз мугъмар къвезва.

- Мад чИхибур яни?

- ЧИхибурни ава, гъвечибуьрни, юкъван жуьрединбуьрни, - гъилин

ишарайралди къалуриз хъуьрез эгечна Агъарза. - Зунни, вунни ава, и хтулни.

- Мад абур къвезва, яни? Эгер мад са шумудра, муьквал-муьквал ви чИхибур иниз хтайтла, къвез хъайитла, тамара гъич са ничхирни амукъдач, вири абурухъай кичле хъанактада маса тамариз.

- Гъи-гъи-гъи, - клевиз, чИгъичИгъдин ванцелди хъуьрез эгечна, гъеле вичин чкадал ацукъна аламай Магъмуд имидин къуьнел гъил эцигна Агъарзади. - Ваз абурукай акъван хъел вучиз ава, я хванахва?

- Заз хъелавач, зазвучиз хъел жеда? Абурукай жуваз хъел гъана гвай кИвалерни, и тамар-тарарни къакъудиз таз, зун ахмакъ яни? Пагъ, чеб акИ тухуда хъи, акИ тухуда хъи ксари, эгер гъар са валав, гъар са къванчив абурун сес агакъ тавуртла, иниз атайдай туш. Налугъуди, хурук акатай гъар са чкадал чпин гел тун тавуртла, абурувай мад и ерийриз хквез жедач, тадач абур ина.

- Я Магъмуд, вун гъуьлерихъ шехъзава. Садазни герек амачиз гадарнавай и тамара инсанрин гъарайвургъайдин, рахунин-луькЛуьнин, мани-макъамдин ван хъун пис яни, агъ? Тух хъанвачни вун ничхирринни

къушарин, вацларинни гарарин ванерикай?

- Вуна жуван дерди вуч ятла лагъначир-е, - чин атлугъна Магъмуд имиди.

- Дердини гъам я ман. Къе нянихъ абур къведа. Аллагъдиз хатур аватла, чИжерикай абуруз куьтИни ийимир. Килиг акъатиз тахъуй гъа. Ваз хъел къвемир, хванахва, чЛехидан вили-

чкадилай Магъмуд. - Вавай вуч куьмек гуз жедатла, заз чидач, амма фин ая, инсанри сада садаз гъамиша куьмек гун лазим я.

Агъарза хъсан яшамиш жезвай. ЧИжерин куьнуьяр эцигнавай тлул къилляй-къилиз аквадай къакъан клултлал янавай адан алачух. Чидач адаз амгерек къвезвайтла, вучиз лагъайтла ада вичиз пач хъиз гъарнихъ хилер

кай, ламран къулухъай фимир лагъанвайди я. - ЧигъичИгъдин ванцелди гъи-гъи авурдалай гуьгъуьниз ада давамарна: - Заз мад са тлалабун ава: и хтул вуна захъ галаз ракъура. Вичиз са тупаллай виртни тлуьрай, заз куьмекни гурай.

Насрулагъни Магъмуд сад садаз килигна.

- Алад, чан хва, зунни акъатда са арадилай, - къарагъиз эгечИна вичин

чуклуьрна са рат алай къван чка къунвай таран яхада чардахни туклуьрнавай. Аниз хкаж хъун патал таран тандиз къацлар гана гуарар кутунвай. Вилик пата, чИжерин куьнуьяр аквадай пата авай хилер клуьсни гъайиф татана атланвай, таран клалубдик яр-гъа амаз аквадай рехне акатнавай.

- И таран шумуд йис ятла чидани ваз? - рахана Агъарза мягътел яз и патаз а патаз килигзавай Насрула-

гъав. – Зазни, вазни, ви Магъмуд ими-
дизни санал къачурлани гъеле адаз
къван йисар акунвач. Бе-с, тар туш-е,
тамарин шагъ я, ништа, гъеле гъикъ-
ван йисар адаз ахквадатІа.

Насрулагъа чукъни авунач. Амма
Агъарзади адаз рахадай мажални
гузвачир, вичи давамарзавай:

- Къе нязиз чаз мугъманар къвезва.
Хъсан инсанар, чаз, яни зазни, ви Ма-
гъмуд имидизни герек инсанар. Вуна
гъич балугъар къурди яни? – Насру-
лагъ, вичиз яб тагана, физ акуна, ада
хълагъна: - Къе къада чна къведа. И
вацІа абур акъван ава хъи. Пагъ, ши-
ринвал, тІямлувал вуч я абурун. На-
лугъуди, женнетдин багълара авай
булахрин няметар я абур. Зи чІехи-
бурузни абур гзаф кІанда. Къада абур
чна. ШишликІар ийида.

Агъарза вичин алачухдик фена. Са
арадилай рагъул рангуни шешел ва
мад са вуч ятІани гваз анай эхкъечІ-
на.

- Исятда чун фида, хтул, - себебсуз
тади кваз къалурна ада вич.

- Гъиниз? – рахана эхирни Насру-
лагъ.

- Балугъар къаз.

- Яраб шешелрал балугъар къаз
жеда жал? – гила вичи вичивай ха-
бар къазва гадади.

Адан фикирар кІелайда хъиз,
Агъарзади хабар къуна:

- Бес вуна шешелдал гъич садрани
балугъар къурди тушни? Къе къада
чна. Чир жеда вазни, гъикІ къадайд
ятІа.

Агъарза вилик кваз, Насрулагъ
адан гугъуъна аваз, фена абур ба-
лугъар къаз. Рекъе гъатна, чІижер
авай тІул къатІна, вацІ галай патахъ.
Итимрин буйдиз хкаж хъанвай цике-
рини маса векъер-къалари, ругъвари
цал хъиз вилик пад атІузвайтІани,

Агъарзадиз артух азият тагана ви-
ликди фидай араяр гъатиз.

- Инай гъич вакIаривайни физ же-
дач. Килиг и пешер чинихъ галукъ-
дайвал тахъурай гъа, цикерин кун
бетер я цIун кунилайни. Кармашда
галукъай чка, - рахазва кьил хкаж та-
вуна ругъварин кIаникай, тамун вак
хъиз, хкечIзавай Агъарза.

Насрулагъа вичин кьецIил тир
къуьнтерилай гагъ са гъил, гагъ
муькуь гъил алтадзава. Адаз ци-
керин кун гъихътинда ятIа чизвай.
Гзаф экъечIзава абур кIамаринни
вацIарин къерехда, яд квай къуза
патарани тIулара. Чкал аладарна не-
дайла тIямлуни я. Амма векъ-къал,
гъа вирина сад хъиз, къалин ва къа-
къан я. Вучиз ятIани балугъар къаз
физвайбур вацIувайни яргъаз акъат-
завай. И кар тадиз къатIанвайтIани,
Насрулагъа чуькъни ийизвачир. Агъ-
арзадин гуьгъуьниз тади ийизвай чи-
низ яр акъатна, векьер-къаларилай
къарагъзавай руг гъекъ акъатнавай
хъуькъверал алкIиз. Эхирни абур
бахчадиз акъатна, тамун юкъвавай,
рагъ анжах нисинлай вегъейла акъа-
дай, Насрулагъаз гъич садрани такур
бахчадиз. Къалин векьерал чигни
аламай. Тамукай хкечIна башлами-
шай къве гел сур хъанвай кIукван хи-
лерни кваз къацу хъирхъамри къун-
вай хъархъу таран кIаник куьтягъ
хъана. Агъадихъай килигайла дагъ-
дин кукIушдив агакънавайди хъиз,
амма векъни экъечI тийизвай адан
кIаникай винелди хкаж хъайи-
ла, бахчадин чилелай адан кIукIни
кIукваз кам ягъиз жедайди хъиз ак-
вазвай хъархъу тарак Агъарзади ви-
чин хъуьчIуьк квай шешелни, мад вуч
ятIани чилел вегъена.

- Гила чна балугъар къада, - тампуц
гъилер чеб чпивай гуьцIна Агъарзади.

Насрулагъа сивел къве капашни
эцигна булвилелди хъуьруьнар авуна

вичиз.

- Вун хъуьремир, хтул, ахътин, акъ-
ван балугъар къан хъи къе чна, ви
Магъмуд ими мягътел жеда, мягъ-
тел. Адаз, заз чиз, и вацIа булвилел-
ди авай балугърин гъич дадни чидач.
Къимиш къевезвач адаз абур къадай,
чрадай, недай. Я чидач къаз. Я нез чи-
дач. Вучиз ятIа чидани? Ваъ, ваз чи-
дач. Адаз абур гъайиф къевезва, куь-
тягъ жез кичIезва. – ЧигъичIигъдин
ванцелди хъуьрез эгечIай ада са
геренда ял яна вичин рахунрикай.
Адан хъуьруьнин сес секин бахча-
диз чкIана. Чидач, ам гъи ничхирдал
сифте агакънайтIа, амма хъархъу
тарай къарагъай къемкьерди гъарай
галаз тамухъди лув гана, вичин кьил
къакъудна.

- Тараз зун акъахда, - вичин къуь-
нериз хъфенвай гардан патахъариз
тахъана чин цавална Агъарзади. –
Чанта за зи къуьнуьз вегъида, вуна...
вуна таран кIаникай гъа и шешелдиз
кIватI... Балугъар ваъ гъа, - гила эсил-
лагъ масса, ракъ ракъунив гуьцIдайла
ахъатдай хътин ванцелди хъуьрена
ам. – Балугъар ваъ, хъархъар.

- Хъархъар вучиз? Абур хъанвани
къван? – са куьнинни гъавурда гъат
тийиз хабар къуна Насрулагъа.

- Хъурда чна абур. АкI хъурда хъи,
чна абур балугъриз элкъуьрда. Халис
балугъриз.

Тик, чин квай бахчада хъархъу
таран хилер винидихъай лап чилел
ацукънавай. Галгам-галгам хъан-
вай хъархъарин заланвили абурукай
мадни гзафбур чилиз мукъва авунвай.
Агъарза мукъаятдиз виридалайни
кIаник квай хилел хкаж хъана. Ахпа
къвед лагъайдал. Гъа икI мад.

- И хилер ваз. Чилелай атIуз жез-
вайди я. АцIура жуван шешел, - шад-
валзава Агъарзади, аялди хъиз.

Агъарзадин мурад вуч ятIа гъе-
ле кьил акъат тийизвай Насрулагъа

кІанзни-такІанзгалгамарса-садатІуз
чилел вегъез эгечІна, ахпа шешелдиз
кІватІ хъувун патал. Гъикъван ала
абур и зурба тарал. Амма къацузма,
килиг садра гъикъван къацузматІа.
Гъавиляй я чІехибуру къацу затІар
цІеркерив гекъигдайди, гъеле На-
срулагъан вичин вилерни кваз. Яраб
вучиз ятІа? Вучиз векъерив, пешерив
гекъигзавач, цІеркерив гекъигзава?

Насрулагъаз и кар бегенмиш хъа-
на, адан гъилерик юзун акатна. АтІуз
чилел вегъизвай хъархъар авахъна
физвай, садбур таран тандив къван,
муькуьбур векъерихъни къаларихъ
галкІидалди, галгамда авачиз тек-
диз авахъзавайбур таралай агъадихъ
къалин векъиз агакъдалди. Тапрап-
тарап ийиз тарай аватзавайбуруни
чпин къил туькІвей патахъ чамарза-
вай.

- Яраб адан чанта ацІун хъувун-
ва жал, - тараз, Агъарзадиз килигиз
чин цавална хабар къазва вичивай
Насрулагъа. Адалай гуьгъуьна амуьк
тавун патал, вичини и хел ахъайиз а
хел къаз тади ийизва.

- Бес тушни, хтул? Гъа и чантада
авай къванбур за кІаникни вегъенва,
- хабар къазва тарай Агъарзади.

- Ништа, - къайгъусуздаказ вичин
ванни къалурзава Насрулагъа.

- Бес я. Артухни кваз я.

- Угъ-цІугъ ийизвай Агъарза эхи-
римжи хилел къван эвичІна.

- Ма, хтул, къачу кван и чанта, -
ада чанта вичин епинин яргъивилиз
куьрсарна. Насрулагъан гъилер адав
агакъна, къуна ада вичин гъилерал и
хъархъарив ацІанвай чанта. Агъар-
зани хилелай чилел эвичІна.

(КъатІама)

Шагабудиин Шабаатов

ДИДЕДИН ДАМАХ

- Дневникда авай зи
Килиг диде кѳиметриз.
- Маншаллагъ ваз, чан бала,
Вун лайих я гѳуьрметриз.

Дидеди вал дамахар
Гъар камуна ийизва.
Вучиз лагъайтга хъсан
Кѳиметар на хкизва.

Шадвилин нагъв акъалтна
Зи дидедин вилерал.
Зун хкажна къавук къван
Вичин назик гъилерал.

Зи ашкѳи артух хъана,
Хъсандиз тарсар кѳелиз.
Кѳвачер цавай хуьквезва
Дидедин патав кѳвализ.

3-перде

I- шикил

Там. Яргъа хъиз са кума. КІанчІунал Къа-
ракъулахди вичин кикериз куънуъ язава.
КускафтІар пайда жада.

КУСКАФТИАР

Тамаш садра им квел машгъул
хъанватІа,
И вядеда зурба мяшет жагъана.
Чизвач адаз за вуч хабар гъанватІа...

уъгъуъ яда, Къаракъулах элкъведа

Къаракъулах стха, гъикІ я, къуват хъуй.
Вуч кардик ква къе вун ичІи рикІелай?
Аквадайвал къуъзуъ жезва, язух, вун,
Къуъруъ жезва ви гъайбатлу КІирерни,
Къармахарни хъиз амач вилик хъиз.
Зарафат-ян пуд агъзур йис
кІвачел хъун?

рахшанддивди патаз

Зун аку гъа, идан свасан гаравай.

КЪАРУКЪУЛАХ

Вилик квай къе кІир экъисна хъуъреда,
маймунди хъиз шадвал къалурда

КускафтІар вах, вун гъинавай гилалди?
Зун рикІелай алатнава виридан.
Яргъи югъ зун ацукънава кумадик
И патахъди вуж къведатІа гуъзетиз.
Ахпа, йифиз экъечІзава чуъллериз,
Куър вацІал къван гъуърче геле
къекъвезва,
Къил чІугвазва вири лезги хуърерал,

Ваз чида хъи мублагъвал зи мулкарин.
Лугъун за ваз, бейкеф жадай кІвалах я,
Инсанариз захъай стІу кичІезмач,
Саймишзамач артух гуъгъуън вахтара.

КУСКАФТИАР

Тахсир вид я, рикІин бушвал къалурна,
Вахкуз хъана чуълда квахъай хейратни
Иесийрив са мевенжи авачиз.

КЪАРАКЪУЛАХ

Акъваз садра, хъи хъийин къармахар,
Зи гъайбатар абруз мадни аквада.
Я са верч за тадач, я са мал-къара,
Ахпа чпи накъан югъ хъиз тІалабрай.

КУСКАФТИАР

Вибур вири субайвилин тІал-квал я,
Мехъер ая, вири фида рикІелай.
Япар хкаж, вахаз яб це, инихъ ша,
Сад ваз ваха акуна хъи свасвилиз.
И чилерал а таватдиз тай авач,
Цаварални тек са вич я алайди.
Ракъининни Лейсанан ам велед я,
ТІвар – Яргъируш, рикІ куда ви акуртІа.

КЪАРАКЪУЛАХ

шаддина, са тІумил шаклу яз

Свас?.. вични заз...Бес-бес!

Квелди усал я?

Хабар тахъуй, рекъидайд я Малкамут
Пехилвиляй рикІи-рикІ нез фугъара.
Гъинва а руш, къалур тадиз вилиз зи,
Эвленмиш жез кІан хъана лап исятда.

КУСКАФТИАР

Сабур ая, гъар са кардиз ава вахт.
Алкамутдин зиндандава...

МАЛКАМУТ

вегъена рикI къада

Аман! Чизвай ина са кар авайди.
Гила ацукъ сабураар гуз... Хкатда
А хъпи нуькI Малкамутдин хурукай.
Акъваз-акъваз...гаф туштIа гъа куь
къведан.
РикIеллама: куь къвед кIеви къве
партI тир,
Алахънай куьн завай мулкар
къакъудиз...

КУСКАФТИАР

Ваъ-ваъ! Къин хъуй Чулаватан
шуткъудал,
Малкамутдихъ зи гаф-чIални амайд туш,
Ада закай Алпапаз накъ шикетна.
Гила вакай кIанзава заз шерик къаз,
Абрун хъиляй ваз гуда за куьмекар,
Жувахъ авай рикI кудай са стхадиз.
Чи бадеди, Чулавата чъьнуьхна
Гъана а руш Лацуватаз инад къаз.
Заз чиз, рушал ашукъ хъанва Иблисни...
Чулаватан гъараз вуч я, низ чида?

КЪАРАКЪУЛАХ

Хъилелди

Иблис! Иблис! Чулаватан маздурчи.
Жуьрэт аку, ахътин рушаз темягъиз.
Вичин какур кус акуна чакъалдин,
ГъикI акъвазва зун хътиндан рекъел ам?
Садра тамаш зи къаматдиз, къуватдиз,

гъилер акIажиз нуькIвер къалурда

Зи гафунал гаф эцигдай вуж жеда?

фурс гваз къекъведа

Лугьудани заз ваъ ширин бадеди?
Иблисдилай адак эрк ква неведин.

КУСКАФТИАР

АкI лугьумир ...баде гзаф мутIлакь я.
Нивай жеда адаз кърши гаф лугьуз?
Ваз чида хьи, гилани зав ганвач сир,
Жез кичIе я закай адлу сугьуърчи,
Вичин гъиле авай зукьум вахчудай.

КЪАРАКЪУЛАХ

ГъакIани ваз авачиз туш бажарагъ,
Гургусда вун сугьуърчи я садлагъай.
Гъавилъй на, вах, са чара акъуда,
Абрун хъилъй ви гъилин зур къалура,
ГъикI кIантIани заз тукьIуъра
Яргъируш.
Къедлай къулухъ Къаракъулах
тахъуй зун,
Зи рикIевай и кIвалах за тавуртIа.

нерин тахтадал тIуб гъалчиз

Акван, де вуж акъваздатIа кършида.

Тарарикай Алпаб хкатда

АЛПАБ

Аманеви стхани вах аку-тIун,
Ништа сарал вуж алатIа кукькуъниз.

КУСКАФТИАР

Гъар садан гаф къведа вичин гуъзердай,
Авач, авач! Сагъ тунва ви кIарабар.
Бязибур хъиз къекъвезвач зун гафара
Чаз авайди инал чи са меслят тир...

АЛПАБ

Са меслят тир, кибаштан, куъ чинебан,
Зун атана, гаф атIана къулалай.

КУСКАФТИАР

Рахада вун, кар течиз гъакI чIагънакъа.
Чинебан ваъ, меслят вазни талукъ я.
Худа авай инал «лам квай ихтилат»,
Къаракъулах стхадин тир месела.

паркутI гъалчиз

Зун тахъайла стхад гара вуж жеда?

Ваз авайди югъди-йифди гъатун я,
Майилрикай са къайгъуни авачиз.

АЛПАБ

Акъваз, акъваз. Ви паркутIар чал
гьалчмир.

Налугъуди, авунва са керемат.
КуднаватIа вуна «лам квай ихтилат»,
Чи стхадиз свасни гъана тукIвена.

ягъанатдивди хъвер кваз

Къве стхадиз са свас къуна кефер я,
АтIа пата Малкамутдин мехъер я,

КУСКАФТИАР

Аквзавани, гафар-чIалар сад тирди,
Лагъанайни Алпаб хътин вах туш зун?
Малкамутдихъ гала адан тукъуъл рикI,
Тереф твазва, гуя вунни стха туш.

АЛПАБ

кускафтIардал тепилмиш жада

Агъан! Чизвай, алайди куъ сарал зун.
Къе экуънлай тIазвачир зи чIагънакъа
Вуна жакъвай пакун тIвалар, кIарабар.
За исятда...

КЪАРАКЪУЛАХ

Лал хъухъ! Бес я лагълагъар!
Куъ къатилди тухуч зи кар виликди.
Алпабни чаз белки карда куъмек жен.

КУСКАФТИАР

Вазни, стха, ягъадайди жагъана.
За лагъанай, ам гъейридан гарава,
Заз чидайвал, Малкамутдин илчи я.

АЛПАБ

Са гафар я, хъурай свас низ хъайитIа,
За куъмекда ни гзаф пай гайитIа.

КЪАРАКЪУЛАХ

АкI ятIа, вах, мехъер паяр ваз хъурай,
Анжах вуна таб тавуна куъмек це.

КУСКАФТИАР

бейкеф яз

Паяр адаз? Бес заз? Заз вуч амукрай?
ЯтIа зун квач. Алпаб мехъер энге хъуй.

хъфиз кIан жада

КЪАРУКЪУЛАХ

хъфизвайди акъвазариз

Секин хъухъ гъа... Чамран сандух ваз
хъурай.
Къиж къачумир, ша къвен чун са
меслятдал.

АЛПАБ

ялтахвилелди

Яргъирушал ашукъ я вун, чизва заз,
Атанвай зун муштулук гваз стхадиз,

КускафтIардиз нифретдивди вил яна

Ваз акуна, кенефдин къил квадарна
И къей ваха, са гаф тунач рикIел зи,
За ваз гъизвай муштулукни къакъудна.

КУСКАФТИАР

патаз

Агъ фендигар..., чхел мецел вирт алай..
Амма агъу чуънуъхнавай сарара.

АЛПАБ

Захъ агъуртIа, за къилизни акъудда,
Бязибуру бугъазарда гафарив,
Амма Алпаб, чир хъухъ, кардин устад я.
Исятдава руш Гургусдин зинданда,
Малкамутди хуъзва вичин вил алаз
Гъич садални тийиз стIу ихтибар.
Алцуарна кIанда чна Малкамут
Чуънуъхдайвал руш адан темягъдикай.

КУСКАФТИАР

АкI я хъи ваз, на лагъана – тукIвена.
Регъят яни алцуарун Малкамут?
Адалайни, вири крар чизвач квез:
Руш квахъай Рагъ шумуд юкъуз
кефсуз яз

Къатканава. Чилел ала серинвал.
И кар сеbeb – хъиле кузва махлукъар.
Хкидайвал Рақъинин шад экуввал
Чахъ женгиниз гъазур хъанва инсанар.
Хважамжамни, Нуран гада, пагъливан
Рекъе ава къутармишиз Яргъируш.
Адан гъиле нур хъиз хци гуъра ава,
Цайлапандал алаз иниз гузва лув.
Гъайбат чизвач квез адав гвай

къирмаждин:

Ван хъайидан рикI вегъеда уфтуънив.
Малкамутни жеда, белки, рекъив гъиз,
А гадавай чаз руш жагъич. Ам таб я!

АЛПАБ

АкI хъайила тади авун герек я,
Вахтундамаз Малкамутдал агакьин,
Белки санал чи тIем адак акакъда,

Амай крар жеда чавай ахпани,
Анжах эвел, ша, Хважамжам
магълубин.

КУСКАФТИАР

Заз чидайвал Хважамжамдиз куъмек гун
Чи мидаят Лацуватан кIвалах я,
Ам бадедин, Чулаватан душман я.
Де тамашин, гъараз кьиле фидатIа,
Хважамжамни чаз вижевай

гъуърч жеда.

Ша фин! Ша фин! КIватIин вири къушу-
нар.

АЛПАБ

Ша фин вири!

КЪАРАКЪУЛАХ

Ша фин! Ша фин, гъерекат!

эке хкахъна куькIуьнда вири квахъда

КЪАЗИДИН ДУВАН

(КЪИГА)

Яраб дубнъяда тахъай кар аматла? Фад алатай вахтара са кесиб кас хъана лугъуда. Гъамиша каша гъелекзавай, ам къил хуъз маса вилаятриз рекъе гъатна. Са шегърдиз агакъайла ам карвансарадиз йифийиз фена. Йифиз ам авай кІвализ угъри гъахъна. Кесибдин рекъин фу-къафун авай гъебейрни гъаз угъри катдайла кесиб ахварай аватна. Угъридикъ агакъ тийиз акуна, кесибди гурарай эвичІзавай угъридин гуйгъуьниз гъарайна. КичІе хъана тади акатай угъридин кІвач галкІана, ам гурарай аватна, адан кІвач хана. Кесиб лагъайтла, вичин гъебейрни вахчуна, ракІарни агална ксун хъувуна.

Экуьнахъ карвансарадиз чавуш атана акъатна. Ада кесиб кас дуванханадиз тухвана. КІвач хайи угъриди адалай дуванханадиз арза ганвай къван. РикІел алачир баладик акатай кесиб фикирлу хъана.

- Чуйнуъхай гъебейрни зибур хъайила, арзани залай гун жеда жал?

- Ам авай кІвалевайбурукай сада лагъана:

- И шегърда я гъахъ авайди туш, я къанун. Къазиди вичиз кІандайвал кар атІузвайди я. Ам гзаф зулумкар ялда. Вуна, аниз фидалди са багъна къванни жагъура. Белки ваз адакай са сеbeb жен.

- За вуч багъна жагъурда къван? — мягътел хъана кесиб.

Абур гуларин къилел фена. — Накъ зун и гуларай эвичІдайла, са тІимил амайтІа, зи кІвачни атІа пуд лагъай кІарціиз янавай патахъ хъанвай михинихъ галкІизвай. Вуна гъа михиникай жуваз са багъна яхъ. Ам устІардин хивез вегъ. Ана сад акъатда.

Кесиб дуванханадиз фена. Ана, вилик квай скамейкадал, хайи кІвач кутІуннавай угъри ацукънавай. Адан къаншарда кесибни ацукъарна. Халкъарни гзаф кІватІ хъанвай. Къазиди дуван ийиз башламишна:

- Лагъ кван вуна инал ацукънавай касдин кІвач вучиз ханатІа?

- Къази, вун сагърай! Зун инал тахсирлу туш. Адан кІвач за ханач. За адаз, зи гъебейр чъьнуьхна хъфиз акурди, гъакІ гъарагъайди тир.

- Эгер вуна гъарайначиртІа, ам гуьрарайни аватдачир, кІвачни хадачир. АкІ хъайила вун тахсиркар я.

- За гъарайначиртІа, ам зи гъебейр гваз хъфизвай эхир.

- Вуна адахъ агакъарна, жуван гъебейр вахчуна кІандай.

- Къази, вун сагърай! Ам за гъарайна лугъуз аватайди туш. Ам гуларай аватун карвансарадик гулар кутур устІардин тахсир я.

- ГъикІ гъадан тахсир я гъа?

- Винелай агъадалди гъисабайла, пуд лагъай кІарціиз янавай мих патахъ хъанва. Ам устІарди бегъемвилелди ацукъарнавач. Угъридин кІвачни гъа михинихъ галкІана, ам гуларай аватна.

- Де лагъ кван и устларди ківалахдайла вун вучиз шехъайди тиртІа?

- Къази, вун сагърай! Гъуьлүб гатайла заз гзаф тІар хъана, зай гъарай акъатна, ахпа зун шехъиз башламишна.

- АкІ хъайила ви гъуьл тахсиркар я. Чавуш, алад галаз хъша амни иниз! – буйругъна къазиди.

Чавушди папан гъуьлни дуванханадиз галаз хтана.

- Лагъ кван, вуна вучиз ви паб гатанатІа.

- Зи вилик ада вахтунда хуьрек гъанач. ГъакІ хъайидла за ам гатана. Зи паб я, зун. За масад гатанач хъи.

- Вуна ви паб гатаначиртІа, ада гъарайдачир. Адан гъарагъунин ванцел устларди гурариз язавай мих патахъ хъана. А михинихъ кІвач галкІана, инал ацукънавай касдин кІвач хана, адаз еке зиян хъанва. АкІ хъайила, вун тахтиркар я, ви вилер акъудна кІанда.

Къазиди гурариз килигиз чавуш ракъурна. Адани кесибди лагъай гафар тестикъарна. Ахпа къазиди устлардиз эвериз туна. Устлар атайла къазиди адавай хабар къуна:

- Де лагъ кван, устлар, вуна вучиз карвансарадин гурарин пуд лагъай кІарцІиз янавай мих патахъарнава?

- Къази, вун сагърай! Гъа арада къуншидал алай кІваляй са папан шелдин гъарай акъатна. Зи вилер гъа патахъ элкъвейла, гъиле авай мих язавай кІута михинихъ дуьз галукънач, ам патахъ хъана.

- АкІ хъайила гъарагъай паб тахсиркар я. Эвера а папаз иниз, - буйругъна къазиди чавушдиз.

Чавушди паб галаз хтайла, къазиди адавай жузуна:

- Къази, вун сагърай! Зи пеше дерзичивал я. Захъ еке хизан ава. Аяларни вири гъвечизма. Папан пешени аялрихъ гелкъуьн я. Зи вилерни акъудайла, бес аялар гъикI хуьда? Зак лагъайтIа маса пеше квач. Буьркъуьдавай парталар цваз жедач эхир. Чи шегъердин вини магъледа са зуьрнечи ава. Ада хъсан макъамар язва. Вилер акъална ягъайла мадни хъсан жезва. Адавай вичин къил вилерни авачиз хуьз алакьда. АкI хъайила, жечни вуна адан вилер акъудиз туртIа?

Чавушди зуьрнечи галаз хтана. Къазиди адав вичин рикI алай са макъам ягъиз туна. Ахпа адав вилер акъална гъа и макъам тикрар хъийиз туна. Зуьрнечидин кIуф цава хъана. Зуьрнедай акъатзавай ширин сесер къазидин чанди кажумзавай.

- Дугъриданни дерзичи гъахъ я къван. Ви вилер акъудна кIанда, зуьрнечи, - лагъана къазиди. - Вуна вилер акъална ягъай макъам заз гзаф хуш хъана. Вавай вилерни авачиз ви къил хуьз жеда.

- За низ вуч писвална, къази? Вучиз зи вилер акъудзавайди я? Зи тахсир вуч я?

- Вун гзаф рахазва. Вилер акъудунал рази туштIа, вун асмишда. - Къазиди мад зуьрнечидив гъич са витIни акъудиз тунач. Тарагъаж гъазурна. Зуьрнечидин киле хътин яцу гардандиз еб вегъена. Ам асмишдайла, адан гардандай еб

акъатна. Къазиди мад и уюн тикрар хъийиз туна. Мад гардандай еб акъат хъувуна. Пуд лагъай сеферда гарданда еб твадайла, зуьрнечиди лагъана:

- Заз эхиримжи гаф лугъудай ихтияр це, къази.

- Лагъ къван ваз вуч лугъуз кIанзаватIа.

- Гъикъван зи гарданда еб тваз алахъайтIани, ам ана акъваздач. АтIа къулухъ галай куьсруьдал ацукънавай, шуькIуь, яргъи гардан галай яхун итим аквазваци ваз? Адан гардандай еб санизни фидач. АкI хъайила, ам асмишайтIа хъсан я.

Къазиди зуьрнечиди лагъайвал авуна. Арадилай, дувандиз тамашиз атанвай, са тахсирни квачир, яргъи гардан галай, яхун итим асмишна.

Аквазвани квез, гъуьрметлу кIелзавайбур, а вилятда я гъахъ авачирди, я къанун. Им халис гъахъсуз дуван хъана.

Гзаф вахтара чаз чун авачир вилятар хъсан аквада. Са бязи чкайра гъа икIни хъун мумкин я эхир.

- Я кьей кукупI, куьхъ кьекъвезва?

- Накъ за хайи какадихъ.

- Аламатар (*зун хъуьрезва*),

Лагъ, кукупIдин

Мус вил хъана пакадихъ?

- Уф, аман гуж,

Там ухшар я акадиз.

Аси хъанвай ракъини

(*Белки хъанва пехъини*)

Дуьнья кьурай цIамар хъиз,

Спичкадин къалар хъиз

Хъчирзава нурар, гуж,

ТIалаб тийиз гъакъини,

Туьхуьрдайди вуж я, вуж?

- Я, кьей кукупI, икъван дердер

Ни туна, лагъ, ви чанда?

- Йикъан къадир

Йиф атайла чир жеда.

Мекъ гъим я, чим,

Циф атайла чир жеда.

За масадан мукара

Гадардайла какаяр,

Дуьзена тир зун,

Бахтавар тир зун,

Къуд пад тир женнет,

Зи кьетIен къисмет,

Вахтар фида,

Квез виридаз сир жеда.

Ку-купI, ку-купI!

Я муг хъанач, я кака.

Там яни, купI?

Я кье хъанач, я пака.

- Акъваз, акъваз,

Икъван гужа авайла,

Илигдани манидал?

- Суал я им виридан.

Мани туш им, гъарай я,

Зи квахънавай къарай я.

Ку-купI, ку-купI!

Са хупI, са-хупI!

Зун стIалдихъ къаних я,

Ни алудда къарихвал?

Цивин хъанва тараркай,

Агъу хъанва вацIаркай.

Гъахъни батIул какахъна,

Чилин ажугъ алахъна,

Вел-велада ава чил,

Зал-залада ава чил,

Саймишзавач инсанри

Дели жезвай гъайванар,

Цийи хъийиз айванар,

Са гужзава, гъекъева.

Межнунар туш, къизилар

Лейли патал кIватIзавай,

КъатIзавай рехъ, мензилар

Сефигъар я, кисейриз

Беделнавай харалар.

Къве кIвач квай куьк кавалар.

Межнун катна къисайриз

Сефил вилел нагъв алаз,

Базардалла Лейлини

Гъарайдава цIай къунвай

Какадавай нинини.

Ку-купI, ку-купI,

Я муг амач, я кака,

Къуд пад ялав,

Я кье хъанач, я пака.

Къведане?

Чи

Инсанни пич

Кларас, кумуър кудай пичина цай авайла, гъвадини уф гайла, пичинай гум акъатзава, пични ифизва. Им са пич. Къвед лагъай пичинин къене цай авач. Акъатдай гумни аквазвач. Амма пич вич чими я. Вуч я ам? Ам инсан я.

Нефес къачузвайла, чна къенез гъвава члугвазва ва ахпа къежел яд ва углекислый газ акъудзава. Дуъм-дуъз пичини хъиз.

Квелаи и квалах лап регъятдиз ахтармишиз алакьда. Эгер куъне

тлуруниз хъухъ авуртла, адан винел пад гъсятда ламу жеда. Винел акъалтнавайди, гъелбетда, яд я. Гила самунай киреж квай циз уф це. Яд рагбул жеда. Ам углекислый газ я.

Чи нер ракларни я пичинин, турбани. Анай гъвава физва ва гум экъечзава.

Бес вуч я чи пичина кузвайди?

Вири, гъар вуч чна тлуртлани. Гъавилъй чи беденарни гъамиша чими яз амукъзава.

Късметъ къмъ

Эгер къкъкъкънавай шем цик
кутуртІа, ам гъасятда хкахъда. Ву-
чиз? Вучиз лагъайтІа, кун паталди
шеминиз гъава герек я, яд ваъ. Гъави-
ляй ци шем хкадарни ийизва, ада гъа-
вадиз кузвай затІунив агатдай мум-
кинвал вугузвач.

Цай маса жуьредани туьхуьриз
жеда: винел яргъан вегъена, я туш къу-
мадивди кІевна. Яргъандини къума-
ди гъавадив цІув агатиз тадач.
Цай хкахъзава.

Теече Аялрин Келимаяр

Яран сувариз дидеди какаяр йигана, абуроз яру-цару рангар яна, аялриз пайна. Мурада вичиз гайи яру кака незвач.

- На кака куыз незвач, Мурад?

- Недач, диде, а какадай заз яру цай хьтин цициб акъатдайди я.

* * *

- Диде, - лугъузва Мурада, - зун члехи хьайила кIвалахал фидач.

- Вучиз, я хва?

- КIвалахал феи дах гьар нянихъ пиян хьана хквезва, кIвале къал акъудзава, чан диде, маддахни кIвалахал тефирай.

* * *

- Вун вучиз шезва, Мурад?
- Заз Имран зи хайи стха яз амукъна кІанзава.
- Ам ви хайи стха тушни тахъайГа?
- Ам хайи стха чахъ галаз санал яшамш жедайла тир, чавай чара хъайидалай къулухъ адакай тахай стха хъанва.

* * *

- Мурад, вун икъван гагъ гъинавай?
- Чи къуншидал хтанвай гадаихъ галаз гъабурун кІвализ мугъмандиз фенвай.
- Ам нин гада я, къунши хъанвай папан тІвар вуж тир?
- Адан тІварни гъа вин хъиз диде тир.

* * *

- Аялрин бахчада къве гада къалар жезва.
- Зи дах ви дахдилай къуватлуни я викІегъни, ада ви дах къуршахар къуртІа, декъикъада ярхарда.
- АкІ ятІа зи диде ви дахдилайни къуватлу я, зи дах пиян хъана хтайла, хъел атай дидеди ам са гъилелди месел ярхарзава.

* * *

- Мурад, на дидедиз яб тагайтІа, за вун пипле акъвазарда, - лугъузва дахди.

- АкІ ятІа, дидедиз яб тагуз, гъар йикъуз хъваз хквезвай вунни пипле акъваз, дах, захъ кІвале пиплер кІамай къван ава.

* * *

- Диде, рикІ квекай раснава?
- Ам вуч суал я, хва, рикІ беден хъиз якІун тике я ман.

- Туш, диде. Чи къунши Аминат халадин рикІ гуъзгуъдинди я.

- Ам ваз ни лагъана, я хва?

- Накъ няниз буладилай хкведай рекъе Аминат халади Секне халадиз «кІвале авайдан амалар аквадай къван зи рикІ михъиз ханва» - лугъузвай, бес ада акІ вучиз лугъузва?

* * *

- Мурад, вуна ви вахалай чешне къачу, чан хва.

Гъихътин чешне?

- Килиг ам гъикІ ширин мецелди рахазватІа, жувни гъакІ рахух.

- Гъелбетда ширин рахада, гъар диде кІвалай экъечІай къван шекерданда авай шекер тІуьна куътягъна. Зун ам хътин чънуьхгумбатІ тиртІа, зи мезни ширин жедай.

Къясум Фаталиев Машгъулат

$$\text{Blue Circle} + \text{Red Circle} + \text{Green Circle} = 30$$

$$\text{Red Circle} + \text{Green Circle} + \text{Blue Circle} = 30$$

$$\text{Green Circle} + \text{Blue Circle} + \text{Red Circle} = 30$$

$$\begin{array}{ccc} \parallel & \parallel & \parallel \\ 30 & 30 & 30 \end{array}$$

* * *

Перпилаг туш, кьєбни туш,
каркун я
ИчІрайла чІемедин дуркІун я.

* * *

Паровоз туш, алахьда бугь,
Галатдач ам ийиз кьуллугь.
Чайдин пачагь, дилавар
Чи рикІ алай с.....р

* * *

КІир кьалуриз хъуьредайди,
Багьнадилаи ишедайди,
Чан алай зенг, куркур багьа,
КІвалин агьа, гьвечІи ч.....

* * *

Уь-уь-
ядач, недач твар,
Вахт кьалурда, вуч я тІвар?

* * *

Абур атун рагь атунив гекьигда,
Ачух суфра, хуш суьгьбетрал илигда,
Паб пагьливан, аяларни кьабачи,
Сувар жеда далдам-зуьрне алачир.

* * *

Шад я куьрпе, шад я пси,
Чубанни, хкудиз ниси.
Кьуд булахдай авахьдайди,
Кьарийривай алахьдайди.

СОКОЛЁНОК

№ 1/2013

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:
Правительство Республики Дагестан

Журнал зарегистрирован Федеральной службой по надзору в сфере связи и массовых коммуникаций.

Регистр. номер ПИИ№ ТУ5-0019 от 21 мая 2009 г.

Издается с октября 1980 г.

Главный редактор
М. Ахмедов

Редколлегия
Х. Хаметова (редактор)
А. Кардаш
А. Исмаилов
З. Кафланов
К. Акимов
Т. Зургалова (ответ. секретарь)

Худ. редактор З. Даганов
Тех. редактор Т. Лузина
Художник М. Муталибов
Художник обложки А. Качаев

Сдано в набор 28.11.2012 г.
Подписано в печать 28.02.2013 г.
Уч. изд.л. 4,81
Ус. печ.л. 2,79
Формат 60x84 1/8
Тираж 883 экз.
Заказ № 45

ГУП Республиканская газетно-
журнальная типография
г. Махачкала, пр, Петра I, 61

Государственное бюджетное учреждение
Республики Дагестан «Редакция
республиканских литературных журналов
«Литературный Дагестан» и «Соколенок»
360725, г. Махачкала, ул. Горького, 6

Лезгинский язык
Индексы: на год-63338, на полугодие - 73906.